

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ; ПОЛІТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 316.6: 159.9.07

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2022.6/14>**Сидоркіна М.Ю.**

Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України

ТЕХНОЛОГІЯ АКТУАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті підкреслено значущість сприяння розвитку соціально-психологічної складової громадянської компетентності особливо у ситуації війни та у період поствоєнної відбудови, оскільки якості та здатності, що лежать в її основі визначають спроможність членів суспільства гуртуватися у відповідь на виклики та ефективніше знаходити стратегії та шляхи вирішення актуальних проблем. Тож розробку науково-обґрунтованих стратегій розвитку громадянської компетентності визначено як одне з важливих завдань психологічної науки. Автором представлено технологію актуалізації соціального інтересу як засіб розвитку громадянської компетентності майбутніх педагогів. Визначено основні стратегії в межах означеної технології. Окреслено їх зміст та розглянуто засоби реалізації кожної зі стратегій. Представлена розробка містить два блоки тренінгових занять. Стратегії фасилітації рефлексії майбутніми педагогами власних настанов стосовно інших людей та себе, притаманних їм стратегій взаємодії та вирішення проблем, бачення ними власної ролі як членів громад та суспільства, уявлень щодо відповідальності за добробут громади/спільноти та суспільства, ставлення до спільного блага та уявлень про те, хто відповідальний за сприяння спільному благу реалізуються в ході першого блоку тренінгових занять. Загальною метою цього блоку є фасилітація трансформації когнітивної складової соціального інтересу. Це є базисом для подальшої модифікації поведінкових проявів соціального інтересу та його емоційно-регулятивної складової. В ході другого блоку тренінгових занять реалізуються наступні стратегії: фасилітація актуалізації почуття спільності учасників, розвиток їх здатності до співробітництва, здатності до самоемпатії, емпатії та ненасильницької комунікації. Другий блок тренінгових занять розроблено з метою сприяння практикуванню форм поведінки та стратегій взаємодії, в основі яких – емпатія та почуття спільності.

Ключові слова: соціальний інтерес, громадянська компетентність, спільне благо, емпатія, взаємодія.

Постановка проблеми. В ситуації війни та багатомільйонної вимушеної міграції питання щодо розробки засобів розвитку громадянської компетентності молоді, а особливо майбутніх педагогів набуває особливого значення. Громадянська компетентність педагогів значною мірою визначає їх здатність сприяти розвитку громадянськості та громадянської компетентності підростаючого покоління. Еталони взаємодії в процесі вирішення актуальних питань життя спільноти (зокрема, і шкільної спільноти), способи вирішення конфліктів, форми прояву солідарності зі співгромадянами, громадянська відповідальність та прояви почуття

співпричетності, готовність та сприяння спільному благу – усі ці прояви громадянської компетентності авторитетних дорослих впливають на те, які уявлення щодо якостей компетентного громадянина закладаються у дітей та підлітків. У ситуації війни та у період поствоєнної відбудови означені якості громадян стають надзвичайно важливими, адже від них залежить здатність суспільства й надалі гуртуватися у відповідь на виклики та ефективніше знаходити стратегії та шляхи вирішення актуальних проблем. Тож розробка науково-обґрунтованих стратегій розвитку громадянської компетентності є одним з важливих завдань психологічної науки.

Мета статті полягає у представленні змісту та визначенні засобів реалізації основних стратегій розвитку громадянської компетентності майбутніх педагогів шляхом актуалізації їх соціального інтересу.

Виклад основного матеріалу. У попередніх публікаціях нами було представлено результати теоретичних розвідок та емпіричних досліджень, які засвідчують, що соціально-психологічні складові громадянської компетентності значною мірою зумовлюються рівнем розвитку соціального інтересу особистості [9; 10]. Також було розглянуто психологічні умови розвитку та корегування соціального інтересу особистості [12]. При цьому актуалізацію соціального інтересу майбутніх педагогів ми розглядаємо як один із важливих засобів сприяння не лише розвитку їх власної громадянської компетентності, а й як засіб сприяння розвитку їх здатності забезпечити психологічні умови ефективного засвоєння учнями набору знань стосовно компетентного громадянства. До них відносяться: обрання вчителем таких стратегій взаємодії, які сприяють встановленню атмосфери психологічного комфорту у класному колективі та розвитку почуття спільності у учнів (на протидію відчуженню), зокрема за рахунок сприяння встановленню взаємної поваги, опори на принципи конструктивного співробітництва, емпатійного ставлення до інших, поваги до потреб та почуттів учасників освітнього процесу. Серед методологічних засад розробки технології актуалізації соціального інтересу як засобу розвитку громадянської компетентності: концепції та дослідження соціального інтересу особистості (А. Адлер, Х. Каплан, Дж. Кренделл, О. Сидоренко, Г. Тулітбаєва та ін.), компетентнісний підхід (Дж. Равен, І. Зимняя, В. Шадріков та ін.), суб'єктно-діяльнісний підхід (С. Рубінштейн, Б. Ломов, О. Леонтьев та ін.), уявлення про емпатію К. Роджерса, модель та метод Ненасильницької комунікації (М. Розенберг), теорія екологічних систем (У. Бронфенбренер) [11].

Перейдемо до розгляду основних стратегій розвитку громадянської компетентності майбутніх педагогів шляхом актуалізації їх соціального інтересу та засобів їх реалізації. Перші три з викладених нижче стратегій реалізуються в ході першого блоку тренінгових занять, метою якого є фасилітація трансформації когнітивної складової соціального інтересу, що передбачає окрім переосмислення власних настанов стосовно світу/суспільства, інших людей, спільного блага та відповідальності за розвиток спільноти, ще переосмислення особливостей власних стратегій

взаємодії з іншими. Це є базисом для подальшої модифікації поведінкових проявів соціального інтересу. Другий блок тренінгових занять розроблено з метою сприяння ознайомленню та практикуванню форм поведінки, самоставлення та стратегій взаємодії, в основі яких – розвиток здатності до самоемпатії, емпатії, конструктивної комунікації, розвиток почуття спільності. Дві останні з викладених нижче стратегій втілюються в ході другого блоку тренінгових занять.

Стратегія 1. Фасилітація рефлексії майбутніми педагогами власних настанов, які є визначальними у їх ставленні до інших людей та до себе, а також щодо притаманних їм стратегій взаємодії з іншими та стратегій вирішення проблем, що виникають у спільноті та суспільстві. Серед засобів реалізації цієї стратегії:

- Доповнення неповних речень, які відображають ставлення та настанови щодо інших людей, взаємодії з ними, а також очікування щодо ставлення до себе (вправа «Завершення речень»); фасилітація ведучим подальшого обговорення учасниками їх настанов та того, які з них сприяють ефективній взаємодії та конструктивному співробітництву, а які ні і чому.

- Музико-терапевтична вправа «Оркестр» (модифікація вправи, запропонованої Н. Калькою та З. Ковальчук [5]: обрання учасниками одного із заздалегідь підготовлених ведучим музичних інструментів, створення спільної мелодії, спроби відчувати себе то «першою скрипкою», то фоновим інструментом, а також пограти в унісон з іншими; подальше обговорення досвіду взаємодії та інсайтів учасників щодо їх власних патернів взаємодії.

- Створення спільного малюнка в ході виконання вправи «Груповий малюнок» [там саме, с. 183], подальше створення персонажа кожним з учасників на окремому аркуші, вирізання та розміщення на вільному місці на загальному малюнку. По тому проводиться рефлексивний аналіз та обговорення внесків учасників до малюнку, стратегій взаємодії з іншими під час творчості, а також зв'язку їх стратегій та самопроявів з їх життєвими стратегіями (в ході обговорення важливим є наголошення ведучим на дотриманні правил обговорення, і особливо, щодо неприпустимості навішування ярликів та оцінки поведінки інших учасників); обмірковування учасниками їх власних реакцій на втручання інших у їх малювання, обмірковування та обговорення того, як персонаж, якого вони обрали, взаємодіє з іншими персонажами, і як це відображає те, як вони взаємодіють з іншими.

• Вправа «Лев, лисиця, козуля та голуб» (модифікація вправи, запропонованої К. Фопелем [13, с. 48–49], в ході якої учасники обирають серед зображень лева, лисиці, козулі та голуба ту істоту, поведінка якої символічно відображає їх стратегію поведінки при вирішенні значущих питань із малознайомими людьми; фасилітація ведучим рефлексії учасників щодо їх стратегій поведінки та ставлення до партнерів по взаємодії в ситуаціях, коли постає потреба відстоювати їх власні інтереси або інтереси інших людей.

Стратегія 2. Фасилітація рефлексії майбутніх педагогів щодо бачення ними власної ролі як членів громад та суспільства, а також настанов стосовно власної відповідальності за вирішення проблем, актуалізація почуття відповідальності за добробут громади/спільноти та суспільства. Серед засобів реалізації цієї стратегії:

• Мозковий штурм у групі на тему «Що таке громадянська компетентність, громадянське суспільство та які характеристики і якості має компетентний громадянин».

• Вправа «Мое, наше, чуже, нічیه» [3, с. 329]: учасники об'єднуються у 4 малі групи, в кожній з яких проводять дискусію щодо особливостей однієї з форм володіння: «мое», «наше», «чуже», «нічیه», виокремлюючи сутнісні ознаки і відповідні особливості власного ставлення, включаючи «...готовність ділитися, вкладати свої сили, ресурси, захищати, контролювати цей об'єкт власності», а також можливі реакції у випадку зникнення об'єкта власності; спільне обговорення напрацювань малих груп в спільному колі.

• Вправа «Я як частина суспільства та спільноти і моя роль у їх розвитку»: 1) фасилітація ведучим актуалізації в учасників відчуття зв'язку з тими, хто мешкає з ними по сусідству (актуалізація спогадів про сусідів або мешканців громади, з якими приємно спілкуватися та взаємодіяти, та про тих людей, які своїми справами показують значущість для них піклування про добробут та розвиток громади, обмірковування особливостей ставлення членів громади до ініціатив один одного тощо); 2) обрання учасниками власного місця на умовному континуумі в аудиторії, залежно від інтенсивності їх відчуття зв'язку зі спільнотою/суспільством; візуалізація та малювання за допомогою кольорів та ліній свого відчуття зв'язку зі спільнотою та пов'язаних із цим почуттів; 3) фасилітація обмірковування учасниками ролі, яку вони відіграють або можуть відігравати в ініціюванні або підтримці проектів та справ, спрямованих на розвиток громади та/або суспільства, на які власні

сильні сторони, навички, здібності можуть рог цьому спиратися; 4) обговорення у спільному колі форм участі та можливостей студентів у розвитку/розбудові громад та суспільства.

• Ознайомлення учасників зі статтею «Якою я бачу майбутню Україну?» Архiepіскопа Любомира Гузара [4]; фасилітація обговорення почуттів та думок учасників щодо його змісту.

• Вправа «Відповідальність чи перекладання відповідальності» [8]: письмове перерахування «плюсів» і «мінусів» двох особистісних позицій: суб'єктної позиції, яка передбачає усвідомлення відповідальності за власне життя, та позиції, яка передбачає перекладання відповідальності за власне життя на інших; групова дискусія; обговорення чинників, які спонукають до взяття відповідальності на себе та докладання зусиль задля вирішення проблем/покращення життя спільноти та суспільства.

• Вправа «Ситуації громадянської взаємодії»: складання групою переліку типових ситуацій суспільно-політичної взаємодії, в яких можуть брати участь громадяни; об'єднання учасників у кілька малих груп, кожна з яких створює перелік компетентностей, необхідних громадянину, аби бути успішним у типових ситуаціях суспільно-політичної взаємодії; презентація та обговорення напрацювань; письмова рефлексія на тему «Які громадянські компетентності мені варто розвивати».

Стратегія 3. «Фасилітація рефлексії майбутніх педагогів щодо їх ставлення до спільного блага та уявлень про те, хто відповідальний за сприяння спільному благу». Серед засобів реалізації цієї стратегії:

• Обговорення в малих групах сутності поняття «спільне благо» і що наразі можна вважати спільним благом в світі, в Україні, в їх спільноті/громаді, а також того, чия це відповідальність дбати про спільне благо, які переконання сприяють прагненню людини піклуватися про спільне благо. Обговорення наслідків очікувань громадянами того, що про спільне благо подбає хтось інший; презентація напрацювань у спільному колі.

• Робота в кількох малих групах над складанням переліку психологічних типажів громадян з різним ставленням до спільного блага та позиціонування себе по відношенню до інших людей і проблем у світі, країні, спільноті; обговорення в спільному колі, складання узагальненого переліку.

• Вправа «Портрет носія певного типу позиціонування себе по відношенню до спільного блага, інших людей та проблем»: кожна з малих груп обирає один з 5 ключових типів позиціонування

людиною себе по відношенню до спільного блага (шляхом витягування папірця з написом), після чого готує та проводить драматизацію, присвячену відображенню особливостей людей із тим типом позиціонуванням себе по відношенню до спільного блага, інших людей та проблем у світі, країні, спільноті, який витяг представник вашої групи». Після представлення кожної з драматизацій ведучий фасилітує обговорення того, яким може бути життя в спільноті/громаді/суспільстві, в якому більшість громадян обирають продемонстровану позицію.

- Вправа «Мотивування уникнення чи сприяння» [8] група ділиться на 3–4 малі групи; кожна група складає перелік тверджень, які використовують люди, аби аргументувати власну байдужість або уникнення сприянню спільному благу. Після озвучення учасниками створених ними переліків, ведучий фасилітує обговорення щодо того, чи є такі люди носіями суб'єктивної позиції у житті загалом та у громадянській взаємодії зокрема.

- Письмова рефлексія (без подальшого обговорення) щодо: наявності/відсутності бажання щось змінити у власному ставленні до спільного блага, проблем та майбутнього власної громади/спільноти; найближчих кроків, які учасник/учасниця планує здійснити, щоб наблизитися до бажаних для нього/неї змін у власному розвитку як свідомого громадянина, які б сприяли розвитку його/її громади/спільноти та нашої країни загалом. По завершенню письмової рефлексії проводиться обговорення інсайтів учасників за результатами першого блоку занять у спільному колі.

Стратегія 4. «Фасилітація актуалізації почуття спільності учасників, розвиток їх здатності до співробітництва». Серед засобів реалізації стратегії:

- Вправа «Підкреслення спільності» [1]: кожен учасник по черзі кидає м'яч іншому, називаючи психологічну якість, яка об'єднує його з тією людиною, якій він кидає м'яч. При цьому він починає свою фразу словами: «Я думаю, нас з тобою об'єднує...». Той, хто отримує м'яч, відповідає: «Я згоден» або: «Я подумаю», якщо не згоден. Той, до кого потрапив м'яч, продовжує вправу, передаючи м'яч кому-небудь іншому, і так до тих пір, поки кожен не отримає м'яч.

- Вправа «Підкреслення значущості» [там саме, с. 166–167]: кожен учасник обмірковує та знаходить іншого учасника, в якого наявні якості, що викликають захоплення, повагу, симпатію. Звернення до іншого члена групи розпочинається зі слів: «...(ім'я учасника), мені в тобі подоба-

ється...» – і називається та особистісна якість, яку було знайдено. Учасник, до якого було адресовано звернення, у свою чергу, називає почуття, яке виникло у відповідь на ці слова. Потім він/вона відшукує у інших членів групи якості, що викликають захоплення, повагу, симпатію, кидає цій людині м'яч, говорячи «Сашко, мені в тобі подобається...» і т.д.

- Вправа «Музей скульптур» [13, с. 58–59]: Учасники еднаються у трійки, кожна з яких отримує аркуш паперу формату А3, на якому має розміститися, ставши таким чином, щоб ноги, руки та інші частини тіла жодного з членів команди не торкалися підлоги чи будь-яких предметів/об'єктів, і втриматись таким чином протягом 2-х хвилин. Після цього ті самі трійки мусять розміститися на аркушах, утворюючи цікаві скульптури (при цьому, як і в першій частині вправи, не можна торкатися сторонніх предметів та спиратися на підлогу поза поверхнею аркуша). Після цього проводиться обговорення досвіду взаємодії учасників у трійках.

- Вправа «Опора»: учасники об'єднуються у пари та стають спинами один до одного. Один з них спирається спиною на партнера у парі, задача якого – бути для нього опорою деякий час. Потім вони міняються ролями. Після цього, спираючись спинами один на одного, вони мусять знайти точку опори, зручну для обох, «віддавши» один одному всю вагу свого тіла. В процесі обговорення учасники порівнюють досвід з першої та другої частини вправи, а також прояснюють, що допомогало «віддавати» та «приймати» вагу, бути опорою, і що було легше робити – спиратися чи тримати, і як це пов'язано із їх звичними стратегіями побудови стосунків та взаємодії.

- Вправа «Годинник зустрічей» [7]: ведучий роздає учасникам аркуші з роздрукованими на них годинниковими циферблатами та прості олівці, і просить їх призначити на кожну «годину» (наприклад, з 9.00 до 16.00) «зустріч» з різними учасниками. По завершенню встановлення «домовленостей» ведучий називає годину (9.00, 10.00 і т.д.) та тему розмови, і кожен з учасників знаходить ту людину, з якою у нього/неї призначена зустріч на цей час, і вони діляться один з одним інформацією з означеної теми (серед можливих тем «улюблена іграшка у дитинстві», «книги, які я люблю читати», «моє улюблене заняття (хобі)» тощо). По завершенню вправи проводиться обговорення досвіду, отриманого під час виконання вправи.

- Учасники у великому колі за бажанням діляться своїм почуттями та інсайтами.

Стратегія 5 «Сприяння розвитку здатності до самоемпатії та емпатії майбутніх педагогів; розвиток навичок ненасильницької комунікації». Серед засобів реалізації стратегії наступні:

- Студентам пропонуються для перегляду два коротких мультфільми про емпатію та співчуття. <https://www.youtube.com/watch?v=1Es4erT142k> та (190) Про Емпатію (українські субтитри) - Brené Brown – On Empathy (Ukrainian subtitles) - YouTube; ведучий фасилітує дискусію щодо сутності емпатії, її проявів; обговорення щодо того, що не є емпатією; в чому відмінність ставлення до іншої людини, яка проявляє емпатію від того, хто її не проявляє.

- Представлення ведучим сутності методу Ненасильницької комунікації (ННК) М. Розенберга та розгляд його складових (висловлення безоціночного спостереження; опис почуттів; опис потреб; висловлення прохання) [6; 14; 2].

- Вправа «Вивчаємо мову жирафа». Кожний учасник групи згадує та коротко занотує подію, яка його/її засмутила, письмово формулюючи спостереження того, що відбулося, без оцінювання, узагальнень, інтерпретацій, порівнянь, а також записує почуття, пов'язані зі згаданою подією. (Ведучий привертає увагу учасників групи до відмінностей між почуттями, думками, оцінками, судженнями та інтерпретаціями). Ведучий нагадує аудиторії про значення психологічних потреб та цінність розвитку здатності розуміти власні психологічні потреби [див. 6], надає перелік (або картки з написами) психологічних потреб. Учасники визначають та виписують потреби, незадоволення яких зумовило виникнення почуттів, виявлених на минулому кроці. Після цього ведучий озвучує групі критерії формулювання прохання згідно з методом ННК, серед яких: точність, зрозумілість, реалістичність, формулювання прохання в позитивному ключі, уникання формулювань, які відображають наказ, вимогу або погрозу; висловлення прохання таким чином, аби дати людині відчуття, що вибір за нею, і її вибір ніяк не вплине на ставлення того, хто звертається із проханням [там саме]. Учасники записують прохання та обговорюють формулювання прохань у малих групах.

- Вправа «Порівняння мови жирафа та мови шакала». Студенти об'єднуються у групи по 3 особи. Спершу у кожній з груп її члени продумують 2–3 ситуації, з приводу яких вони хочуть попрактикувати ННК. Ведучий нагадує групі відмінності між «мовою жирафа» (ненасильницьке спілкування) та «мовою шакала» (яке базується на докорах, звинуваченнях, критиці, оцінках,

заборонах, вимогах тощо). Далі вони розділяють ролі: один член групи грає роль того, хто висловлюється «мовою шакала» стосовно другого учасника. Другий учасник відповідає «мовою жирафа». Третій учасник спостерігає за взаємодією двох учасників та, в разі потреби, письмово для себе відмічає власні реакції та спостереження. Учасники по кілька разів практикують відповідь «мовою жирафа» з урахуванням усіх означених чотирьох складових ННК.

- Освоєння алгоритмів актуалізації самоемпатії та емпатії в конфліктній ситуації [6]. Ведучий просить учасників згадати певну конфліктну ситуацію. Освоєння означених алгоритмів відбувається шляхом звернення до спогадів про цю ситуацію. *Алгоритм актуалізації самоемпатії:* 1) формулювання спостереження, пригадуючи ситуацію, в якій слова або дії іншої людини викликали дискомфорт; формулювання подумки відповіді на запитання «Що трапилось?», письмовий опис фактів та конкретних дій: «Я бачу...», «Я чую...» (без оцінювання та критики); 2) висловлення почуттів: шляхом відображення власного сприймання ситуації («Як я сприймаю ситуацію?», «Що я відчуваю?»); 3) ідентифікація та висловлення потреб («Які мої потреби, чого я потребую?», «Що для мене важливо?»). *Алгоритм актуалізації емпатії:* 1) формулювання припущення щодо можливих почуттів іншої людини шляхом пошуку відповіді на питання «Що може інша людина відчувати в цій ситуації?» або «Як він/вона може сприймати цю ситуацію?»; 2) формулювання припущення щодо можливих потреб іншої людини шляхом пошуку відповідей на питання «Що важливо для цієї людини?», «Чого вона потребує?»; 3) пошук того, що може сприяти покращенню ситуації, враховуючи потреби її учасників. По завершенню цієї вправи проводиться завершальна рефлексія за результатами занять.

Підсумовуючи зазначимо, що педагоги, поряд з батьками та іншими авторитетними для учнів фігурами, транслюють підростаючому поколінню, що є прийнятним та неприйнятним у процесі вирішення спільних актуальних питань, показують як в конкретному організаційному середовищі вирішувати конфлікти, виявляти солідарність, зорієнтованість на спільне благо, відповідальність, співпричетність тощо. Отже від розвитку громадянської компетентності педагогів та їх здатності бути рольовою моделлю для учнів залежить формування еталонів громадянської поведінки підростаючого покоління. Тож розробка та впровадження ефективних засобів розвитку громадянської компетентності майбутніх педагогів є

надзвичайно важливим завданням сучасної психологічної науки та практики. Запропонована технологія передбачає фасилітацію трансформації

усіх складових соціального інтересу, включаючи його когнітивну, емоційно-регулятивну, поведінкову та ціннісно-мотиваційну складову.

Список літератури:

1. Афанасьєва Н. Є., Перелигіна Л. А. Теоретико-методологічні основи соціально-психологічного тренінгу : навч. посіб. Нац. ун-т цивіл. захисту України. Харків : ХНАДУ, 2015. 315 с. URL: <http://repositcs.puczu.edu.ua/bitstream/123456789/4053/1/%D0%9C%D0%>
2. Гессманн Х.В., Севастьянов П.С. Концепция ненасильственного общения М. Розенберга. *Современная зарубежная психология*, 2014. Том 3. № 2. С. 84–91.
3. Губеладзе І.Г. Психологія реалізації особистістю почуття власності в соціальних практиках : дис. д-ра психол. наук. Київ, ІСПП НАПН України, 2021.
4. Гузар Л. Якою я бачу майбутню Україну? URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2016/12/19/7130097/>
5. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. URL: <http://dSPACE.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3301/1/%D0%90%D1%80%D1%82%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%8F-19-10-20.pdf>.
6. Карпова О., Ясько К. Методичний посібник-щоденник для дітей та підлітків / Ред. Олійник О., 2019.
7. Козлова О. Формирование чувства общности и целостности в коллективе. Профилактика профессионального выгорания. URL: <https://www.maam.ru/detskijasad/formirovanie-chuvstva-obschnosti-i-celostnosti-v-kollektive-profilaktika-profesionalnogo-vygoranija.html>
8. Сидоркіна М. Ю. Мотивація політичної взаємодії і політична самоідентифікація студентської молоді // Політична картина світу студентської молоді: психологічні проблеми формування: колект. монографія. В. Д. Бондаренко та І. В. Жадан (ред.), Київ: Міленіум, 2017. С. 177–214. URL: <https://ispp.org.ua/2020/05/10/politichna-kartina-svitu-studentsko%20d1%97-molodi-psixologichni-problemi-formuvannya/>
9. Сидоркіна М. Соціальний інтерес як чинник розвитку громадянської компетентності молоді. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2019. № 44(47). С. 118–124. URL: [https://doi.org/10.33120/ssj.vi44\(47\).123](https://doi.org/10.33120/ssj.vi44(47).123)
10. Сидоркіна М.Ю. Емпіричне дослідження соціального інтересу як чинника розвитку громадянської компетентності студентської молоді. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2020. Том 31 (70). № 3. С. 158–163.
11. Сидоркіна М.Ю. Методологічні засади розробки технології розвитку громадянської компетентності шляхом актуалізації соціального інтересу. *Габітус*. 2021. № 32. С. 208–212.
12. Сидоркіна М.Ю. Психологічні умови розвитку та корегування складників соціального інтересу. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2021. Том 32 (71). № 6. С. 73–77.
13. Фопель К. Чтобы дети были счастливы: Психологические игры и упражнения для детей школьного возраста. Генезис, 2006.
14. Rosenberg M. Nonviolent Communication: A Language of Life. Puddledancer Press, 2003.

Sydorkina M.Yu. SOCIAL INTEREST ACTUALISATION TECHNOLOGY AS A MEANS OF FUTURE TEACHERS' CIVIC COMPETENCE DEVELOPMENT

The article emphasizes the importance of promoting the development of the socio-psychological component of civic competence, especially in war situation and in the period of post-war reconstruction, since the qualities and abilities underlying it determine the ability of members of society to unite in response to challenges and more effectively find strategies and ways to solve current problems. Therefore, the development of science-based strategies of civic competence development is defined as one of the important tasks of psychological science. The author presents the technology of actualization of social interest as a means of developing future teachers' civic competence. The main strategies within the specified technology are defined. Their content is outlined and means of implementation of each of the strategies are presented. The program contains two blocks of training sessions. Strategies for facilitating reflection of future teachers of their own concepts regarding other people and themselves, their inherent strategies for interaction and problem solving, their vision of their own role as members of communities and society, ideas about responsibility for the well-being of community and society, attitudes towards the common good and ideas concerning responsibility for promoting common good are implemented during the first block of training sessions. The general goal of this block is to facilitate the transformation of the cognitive component of social interest. This is the basis for further modification of behavioral manifestations of social interest and its emotional and regulatory component. During the second block of training sessions, the following strategies are implemented: facilitation of actualization of the participants' sense of community, development of their ability to cooperate, their self-empathy, empathy and promotion of non-violent communication. The second block of training sessions is designed to promote the practice of behaviors and interaction strategies based on empathy and sense of community.

Key words: social interest, civic competence, common good, empathy, interaction.